כיתות ח'-ט' | גמרא | שיעור 2 מתוך 4 | 45 דק' | בבא מציעא ב ע"א

"ליתני חדא": למה המשנה אומרת גם "מצאתיה" וגם "כולה שלי"?

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יזהו את הקושיה לִיתְנֵי חֲדָא! ויבינו שהגמרא מניחה שאין במשנה מילים מיותרות.
- התלמידים יסבירו את התירוץ: שתי הטענות הן טענה אחת (זֶה אוֹמֵר אֲנִי מְצָאתִיהָ וְכוּלָּהּ שֶׁלִּי).
- התלמידים יבינו את החידוש דְּבְרְאִיָּה לָא קָנֵי: ראייה לבדה לא קונה, צריך הגבהה.
- התלמידים יכירו את הדיון על "ומצאתה" (לשון התורה) מול "לישנא דעלמא" (לשון בני אדם).

❓ השאלה הגדולה של היחידה

איך מכריעים בין שני אנשים שכל אחד בטוח שהצדק איתו, כשאין עדים?

בשיעור השני: מתי חפץ שמצאתי הופך להיות "שלי"? כשראיתי אותו או כשהרמתי אותו?

🧪 פתיחה: "ראיתי אותו ראשון!"

שאלה ללוח: תלמיד רואה שטר של 20 ש"ח על הרצפה וצועק "שלי!", אבל תלמידה אחרת מרימה אותו ראשונה. של מי השטר? הצבעה והנמקה קצרה. (5 דקות)

📖 הסבר למורה

הגמרא קוראת את המשנה מילה במילה. היא שואלת: למה צריך גם "אני מצאתיה" וגם "כולה שלי"? לִיתְנֵי חֲדָא! (שישנה אחת מהן). התירוץ הראשון: זו טענה אחת. כל אחד אומר "אני מצאתיה וכולה שלי".

אז למה לא להסתפק ב"אני מצאתיה"? כי "מצאתיה" יכול להתפרש "ראיתיה", ואז היינו חושבים שגם ראייה בלבד קונה. "כולה שלי" מלמד שראייה לא קונה: רש"י מפרש שהכוונה לבחזקה גמורה שהגבהתי תחילה. הגמרא מקשה מרבנאי, שלמד מ"וּמְצָאתָהּ" בתורה שמציאה היא כשהחפץ הגיע לידו, ועונה: התורה מדברת בלשון מדויקת, אבל התנא של המשנה דיבר "בלשון העולם" (תַּנָּא לִישָׁנָא דְעָלְמָא נָקֵט), ובלשון בני אדם אומרים "מצאתי" כבר כשרואים.

ולמה לא להסתפק ב"כולה שלי"? כי אז היינו חושבים שבכל מקום אחר ש"מצאתיה" כתוב, ראייה קונה. המשנה כתבה את שתי המילים כדי ללמד מ"משנה יתירה" (מילים נוספות) שראייה לא קונה. מבנה של "ליתני... ולא בעי..." חוזר הרבה בגמרא, וכדאי ללמד אותו כמיומנות.

שימו לב לתוכנית: בתוכנית חמ"ד הנוכחית, הגמרא בכיתה ח' היא מסכת קידושין ("כל מצוות הבן") ובכיתה ט' פרק "השוכר את האומנין" בבבא מציעא. "שנים אוחזין" היא סוגיית הפתיחה הקלאסית של

מסכת בבא מציעא, ומתאימה כמבוא לבבא מציעא (לפני "השוכר את האומנין" בט'), לשיעורי העשרה, ולבתי ספר שבוחרים בה. בבתי ספר ממלכתיים אפשר ללמד אותה כיחידת העשרה בתושב"ע: השאלה "איך מחלקים כשכל אחד טוען שהכל שלו" מובנת לכל תלמיד.

📜 המקור (הגמרא מתוך ספריא, מהדורת ויליאם דוידסון המנוקדת; רש"י מתוך ספריא, דפוס וילנא)

ליד כל קטע: 🗣️ **תרגום והסבר** בניסוח האתר. התרגום וההסבר אינם חלק מהגמרא, ונועדו לעזור בקריאה.

גמרא, בבא מציעא דף ב ע"א

גְּמָ' לְמָה לִי לְמִתְנָא זֶה אוֹמֵר אֲנִי מְצָאתִיהָ וְזֶה אוֹמֵר אֲנִי מְצָאתִיהָ, זֶה אוֹמֵר כּוּלָּהּ שֶׁלִּי וְזֶה אוֹמֵר כּוּלָּהּ שֶׁלִּי? לִיתְנֵי חֲדָא! חֲדָא קָתָנֵי: זֶה אוֹמֵר אֲנִי מְצָאתִיהָ וְכוּלָּהּ שֶׁלִּי, וְזֶה אוֹמֵר אֲנִי מְצָאתִיהָ וְכוּלָּהּ שֶׁלִּי.

🗣️ **תרגום והסבר:** גמרא: למה צריך לשנות "זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי"? שישנה אחת! (עונים:) המשנה שונה טענה אחת: זה אומר "אני מצאתיה וכולה שלי", וזה אומר "אני מצאתיה וכולה שלי".

גמרא, בבא מציעא דף ב ע"א

וְלִיתְנֵי "אֲנִי מְצָאתִיהָ", וַאֲנָא יָדַעְנָא דִּכוּלָּהּ שֶׁלִּי! אִי תְּנָא "אֲנִי מְצָאתִיהָ", הֲוָה אָמֵינָא: מַאי "מְצָאתִיהָ" – רְאִיתִיהָ. אַף עַל גַּב דְּלָא אֲתַאי לִידֵיהּ – בִּרְאִיָּה בְּעָלְמָא קָנֵי, תְּנָא: "כּוּלָּהּ שֶׁלִּי" – דְּבִרְאִיָּה לָא קָנֵי.

🗣️ **תרגום והסבר:** ושישנה רק "אני מצאתיה", ואני אדע שכולה שלו! (עונים:) אילו שנה רק "אני מצאתיה", הייתי אומר: מה פירוש "מצאתיה"? ראיתיה. אף על פי שלא הגיעה לידו, בראייה בלבד הוא קונה. לכן שנה "כולה שלי", שבראייה לא קונים.

רש"י על בבא מציעא דף ב ע"א, ד"ה גמ' ראיתיה

גמ' ראיתיה - קודם שהגבהת אותה:

🗣️ **בשפה פשוטה:** רש"י: "ראיתיה" פירושו ראיתי אותה לפני שאתה הרמת אותה.

רש"י על בבא מציעא דף ב ע"א, ד"ה תנא כולה שלי

תנא כולה שלי - בחזקה גמורה שהגבהתי תחילה ואתה תפסת מידי משזכיתי בה:

🗣️ **בשפה פשוטה:** רש"י: "כולה שלי" פירושו: היא שלי בבעלות גמורה, כי אני הרמתי אותה ראשון, ואתה תפסת אותה ממני אחרי שכבר קניתי אותה.

גמרא, בבא מציעא דף ב ע"א

וּמִי מָצֵית אָמְרַתְּ מַאי "מְצָאתִיהָ" – רְאִיתִיהָ, וְהָא אָמַר רַבְּנַאי "וּמְצָאתָהּ" – דַּאֲתַאי לִידֵיהּ מַשְׁמַע. אִין "וּמְצָאתָהּ" דִּקְרָא – דַּאֲתָא לִידֵיהּ מַשְׁמַע, וּמִיהוּ תַּנָּא לִישָׁנָא דְּעָלְמָא נָקֵט, וּמִדְּחָזֵי לֵיהּ אָמַר: אֲנָא אַשְׁכַּחִית, וְאַף עַל גַּב דְּלָא אֲתַאי לִידֵיהּ בִּרְאִיָּה בְּעָלְמָא קָנֵי, תָּנֵי: "כּוּלָּהּ שֶׁלִּי" – דְּבִרְאִיָּה בְּעָלְמָא לָא קָנֵי לַהּ.

🗣️ **תרגום והסבר:** (מקשים:) והאם אפשר לומר ש"מצאתיה" פירושו "ראיתיה"? והרי אמר רבנאי: "וּמְצָאתָהּ" (בתורה) משמעו שהגיעה לידו! (עונים:) כן, "ומצאתה" של הפסוק משמעו שהגיעה לידו, אבל התנא השתמש בלשון בני אדם, וכשאדם רואה (חפץ) הוא אומר "אני מצאתי", אף על פי שלא הגיע לידו. (ואילו היה כתוב רק "מצאתיה", היינו חושבים) שבראייה בלבד קונה. לכן שנה "כולה שלי", שבראייה בלבד לא קונה אותה.

רש"י על בבא מציעא דף ב ע"א, ד"ה תנא לישנא דעלמא נקט

תנא לישנא דעלמא נקט - אי לא הדר תנא כולה שלי הוה אמינא מאי מצאתיה דקתני תנא לשון בני אדם אחז במשנתנו ולא לשון מקרא והרבה בני אדם קורין לה מציאה משעת ראיה:

🗣️ **בשפה פשוטה:** רש"י: התנא השתמש במשנה בלשון של בני אדם ולא בלשון המקרא, והרבה אנשים קוראים לחפץ "מציאה" כבר מהרגע שראו אותו.

גמרא, בבא מציעא דף ב ע"א

וְלִיתְנֵי "כּוּלָּהּ שֶׁלִּי" וְלָא בָּעֵי "אֲנִי מְצָאתִיהָ"! אִי תָּנֵי "כּוּלָּהּ שֶׁלִּי" הֲוָה אָמֵינָא: בְּעָלְמָא דְּקָתָנֵי "מְצָאתִיהָ" בִּרְאִיָּה בְּעָלְמָא קָנֵי, תְּנָא "אֲנִי מְצָאתִיהָ" וַהֲדַר תְּנָא "כּוּלָּהּ שֶׁלִּי" דְּמִמִּשְׁנָה יַתִּירָה אַשְׁמְעִינַן דִּרְאִיָּה לָא קָנֵי.

🗣️ **תרגום והסבר:** ושישנה רק "כולה שלי" ולא צריך "אני מצאתיה"! (עונים:) אילו שנה רק "כולה שלי", הייתי אומר: בשאר המקומות שבהם שנוי "מצאתיה" (המוצא קונה), בראייה בלבד קונה. לכן שנה "אני מצאתיה" וחזר ושנה "כולה שלי", כדי ללמד אותנו ממשנה יתירה (מילים נוספות) שראייה לא קונה.

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בגמרא במפורש, ובצד השני פירוש, עם שם המפרש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהגמרא.

📜 **כתוב:** דְּבְרְאִיָּה לָא קָנֵי

💭 **מפרשים:** רש"י: הטוען "כולה שלי" אומר שהגבהתי תחילה. כלומר, לפי רש"י, מה שקונה הוא ההגבהה.

📜 **כתוב:** תַּנָּא לִישָׁנָא דְּעָלְמָא נָקֵט

💭 **מפרשים:** רש"י: והרבה בני אדם קורין לה מציאה משעת ראיה. זו הבחנה של רש"י בין לשון המקרא ללשון בני אדם.

📜 **כתוב:** דְּמִמִּשְׁנָה יַתִּירָה אַשְׁמְעִינַן דִּרְאִיָּה לָא קָנֵי

💭 **מפרשים:** "משנה יתירה" היא כלל פרשני: מילים "מיותרות" במשנה באות ללמד משהו. זה כלל של הגמרא, ולא כל מפרש מסכים שכל חזרה במשנה היא "יתירה".

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: דף מקורות, תרשים זרימה ריק ("קושיה ← תירוץ ← קושיה...")‏, דף עבודה

1. פתיחה: "ראיתי אותו ראשון!" (5 דקות)
2. "ליתני חדא" והתירוץ: טענה אחת (7 דקות)
3. "וליתני אני מצאתיה": ראייה מול הגבהה, עם רש"י (10 דקות)
4. קושיית רבנאי ו"לישנא דעלמא" (8 דקות)
5. "וליתני כולה שלי": משנה יתירה. בונים תרשים זרימה (8 דקות)
6. כרטיס יציאה (7 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. מה הקושיה הראשונה של הגמרא על המשנה?
2. לפי הגמרא, מה היינו חושבים אילו המשנה הייתה כותבת רק "אני מצאתיה"?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. מה ההבדל בין "ומצאתה" של התורה לבין "מצאתיה" של המשנה?
2. מה פירוש "משנה יתירה"? למה הגמרא מניחה שאין מילים מיותרות במשנה?

הערכה (מה דעתי?)

1. לפי הגמרא, ראייה לא קונה. האם זה הוגן כלפי מי שראה ראשון? איך זה בחיים שלכם (חניה, תור, מקום בכיתה)?

🏁 סיכום השיעור

חוזרים לשטר של 20 ש"ח: לפי הגמרא, של מי השטר? כל תלמיד משלים: "חפץ שמצאתי הוא שלי כאשר..."

🎟️ כרטיס יציאה (3 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק:

1. מה פירוש "ליתני חדא"? _____
2. מה למדנו מ"כולה שלי": ראייה קונה או לא? _____

טיפ: פתחו את השיעור הבא בשתיים-שלוש מהתשובות.

💡 הערות למורה

זה שיעור מבנה: כדאי לבנות על הלוח תרשים זרימה של הסוגיה (קושיה, תירוץ, קושיה, תירוץ). התלמידים יחזרו לתבנית הזאת ביחידת המיומנויות (יחידה 10). למתקשים: דף עם תמיכה, ובו מחסן מילים ושאלות בחירה.

📝 בדף העבודה

תרגום הקושיות, טבלת "אילו המשנה כתבה רק... היינו חושבים...", רש"י על ראייה והגבהה ו★ שאלת אתגר. מחוון מלא בעמוד השני.

יש גם גרסה עם תמיכה (מחסן מילים, שאלות בחירה, פחות שאלות, ומחוון משלה), ודף סיכום של עמוד אחד לתלמידים, להדבקה במחברת או לחזרה לפני מבחן.

מקורות

- גמרא, בבא מציעא דף ב ע"א (ספריא)
- רש"י על בבא מציעא דף ב ע"א (ספריא)

מחוון: ליתני חדא: ראייה או הגבהה?

1. **חלק א:** (1) "שישנה אחת": למה המשנה כותבת שתי טענות? מספיק אחת. (2) זו טענה אחת: כל אחד אומר "אני מצאתיה וכולה שלי".
2. **חלק ב:** רק "אני מצאתיה": היינו חושבים ש"מצאתיה" = "ראיתיה", וראייה לבדה קונה; לכן "כולה שלי" (ראייה לא קונה). רק "כולה שלי": היינו חושבים שבשאר המקומות שכתוב "מצאתיה" ראייה קונה; לכן כתבה את שתיהן, ומ"משנה יתירה" למדנו שראייה לא קונה.
3. **חלק ג:** (3) "ומצאתה" משמעו שהחפץ הגיע לידו. (4) התנא השתמש בלשון בני אדם, שאומרים "מצאתי" גם כשרק ראו.
4. ★ **אתגר:** כיוון: ליתני חדא ← חדא קתני ← וליתני אני מצאתיה ← אי תנא... (ראייה) ← ומי מצית אמרת (רבנאי) ← אין, לישנא דעלמא ← וליתני כולה שלי ← משנה יתירה. כל תרשים מנומק יתקבל.